

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Monitor MKB Bouw & Infra Juli 2015

Onderzoek uitgevoerd door Panteia / EIM in opdracht van
Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van AFNL door Panteia/EIM.

Panteia BV
Bredewater 26
2715 CA Zoetermeer
Postbus 7001
2701 AA Zoetermeer
079 322 22 00
www.panteia.nl

Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra
Nieuweweg 226
3905 LT Veenendaal
Postbus 1085
3900 BB Veenendaal
0318 54 49 00
www.aannemersfederatie.nl

Drs. W.D.M. van der Valk
Panteia

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij EIM. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van EIM. EIM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with EIM. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of EIM. EIM does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

Samenvatting en analyse	5
1.1 Samenvatting	5
1.2 Analyse	7
2 De onderzoeksresultaten	9
2.1 Percentage werkenden op de bouwplaats en hun functie	9
2.2 Aantrekken van nieuw personeel	9
2.3 Vertrek van personeel	10
2.4 Inleen van personeel	13
2.5 Werkvoorraad	14
2.6 Ontwikkeling van druk op de prijzen	16
2.7 Omzetontwikkeling	17
2.8 Bedrijfsresultaat	18
2.9 Investeringen	20
2.10 Betalingsproblematiek	25
2.11 Loondoorbetaling in het tweede ziektejaar en transitievergoeding bij ontslag	28
3 Onderzoeksverantwoording	31
3.1 Doel en afbakening van de monitor	31
3.2 Opzet en verloop van de metingen	31

Samenvatting en analyse

1.1 Samenvatting

Aandeel werkenden op de bouwplaats blijft constant

Zeventig procent van degenen die in de sector werkzaam zijn, werkt overwegend op de bouwplaats (2014: 71%). Daarvan heeft twee derde deel een (overwegend) uitvoerende functie. Een op de vijf is (overwegend) leidinggevend en de overige werkenden hebben een ondersteunende of nog andere functie.

In een jaar tijd is er bij de GA-bedrijven een flinke verschuiving opgetreden in de verhouding tussen degenen die overwegend *uitvoerend* op de bouwplaats werken en degenen die overwegend *leidinggevend* op de bouwplaats werken.

Aandeel bedrijven dat personeel aanneemt stijgt, maar haalt het niveau van 2012 nog lang niet

Sectorbreed heeft 10% van de bedrijven in de periode 2014 – 2015 nieuw personeel aangenomen. Bij de B&U- en GWW-bedrijven is er sprake van een toename ten opzichte van 2013, maar het niveau van 2012 wordt bij lange na nog niet gehaald. Bij de GA-bedrijven lag het percentage bedrijven dat in 2014 nieuw personeel aannam op (nagenoeg) gelijk niveau als in 2012 en 2013.

Minder bedrijven met vertrekkend personeel en minder door ontslag

Bij 10% van de bedrijven heeft gedurende 2014 personeel het bedrijf verlaten (hetzelfde percentage als het aandeel bedrijven dat personeel heeft aangenomen). Het percentage bedrijven met vertrekkend personeel ligt daarmee beduidend lager dan in 2012 en 2013 het geval was, namelijk bij 19% van de bedrijven in 2012 en bij 15% van de bedrijven in 2013.

Van het in 2013 vertrokken personeel deed 85% dit op basis van ontslag. In 2014 nam het aandeel ontslagen in de uitstroom fors af, maar bedroeg nog altijd 55% van het totaal.

Meer inleen/inhuur van personeel en meer bedrijven met vacatures

In 2014 is door een hoger percentage bedrijven personeel ingeleend/ingehuurd dan in 2013 het geval was: door 70% van de bedrijven in 2014, tegen 58% in 2013. Daarmee ligt het percentage bedrijven met inleen/inhuur weer nagenoeg op het niveau van 2012.

Het percentage bedrijven dat in het voorjaar van 2015 een of meer vacatures had ligt ook op een hoger niveau dan in 2013 en 2014 het geval was: 6% tegen 4% in 2014 en 3% in 2013

Werkvoorraad sterk toegenomen

In het voorjaar van 2015 was de werkvoorraad beduidend groter dan in dezelfde periode in 2014. Dit is in lijn met het in de meting van 2014 geuite vermoeden dat de ondernemers in het voorjaar van 2014 een stuk optimistischer in hun verwachtingen over de ontwikkeling van de werkvoorraad waren, dan de situatie op dat moment leek te rechtvaardigen. Het aandeel bedrijven met een werkvoorraad van minder dan 10 weken nam af van 48% in het voorjaar van 2014 naar 31% in het voorjaar van 2015. Het aandeel bedrijven met een werkvoorraad van 20 weken of meer nam in dezelfde periode toe van 20% naar 35%.

Prijzdruk bij een kwart van de bedrijven verder toegenomen

De ontwikkeling van de druk op de prijzen blijft zorgen baren. In de voorgaande jaren was er al sprake van forse prijsdruk en van het voorjaar van 2014 op dat van 2015 ervaart een kwart van de bedrijven een (voortgaande) druk op de prijzen.

Omzetplus in 2014 bevestigt het vorig jaar uitgesproken vermoeden van aankomende kentering

22% van de bedrijven zag in 2014 de omzet (verder) dalen. Dat is ruwweg 'nog maar' de helft van de percentages in de voorgaande twee jaar. Het aandeel bedrijven met gelijkblijvende omzet beweegt zich constant rond de 35%. De afname van het aandeel bedrijven met een omzetvermindering komt dan ook geheel ten goede aan het percentage bedrijven dat in 2014 een hogere omzet realiseerde dan in 2013. De B&U- en sloopbedrijven maakten per saldo de gunstigste omzetontwikkeling door.

Omzetverwachting voor 2015 nog iets positiever dan realisatie 2014

Voor 2015 verwachten de bedrijven per saldo een positievere omzetontwikkeling dan welke zich in 2014 voordeed. Het percentage bedrijven dat een omzetplus verwacht is weliswaar gelijk aan de realisatie van vorig jaar, maar het aandeel bedrijven dat voor 2015 een omzet op het niveau van 2014 verwacht ligt hoger.

Resultaat volgt omzet: minder verlies over 2014, ook hoop voor 2015

Nadat de bedrijfsresultaten in de sector van 2012 op 2013 weer verder waren teruggelopen, lag het aandeel bedrijven met winst over 2014 iets boven het niveau van 2012 en ruim boven dat van 2013. De B&U- en sloopbedrijven maakten de meest positieve ontwikkeling door, op afstand gevolgd door de GWW-bedrijven. Bij de GA-bedrijven veranderde in 2014 op dit punt weinig ten opzichte van 2013. Het percentage ondernemers dat (zeer) tevreden is met het bedrijfsresultaat nam van 2013 op 2014 toe, van 62% naar 79%. Deze positieve ontwikkeling komt (natuurlijk niet vreemd) voor het grootste deel voor rekening van de B&U- en sloopbedrijven. Na de positieve ontwikkeling in 2014 verwacht ongeveer een derde van de sector over 2015 een verdere toename van het bedrijfsresultaat. Met de helft van de bedrijven die over 2015 een hoger resultaat verwachten, gaan de GA-bedrijven aan kop en lijken –waar zij in 2014 bij de andere bedrijfstypen achterbleven- een inhaalslag te gaan maken.

Nog steeds zeer geringe animo tot investeren

Uit de meting van het voorjaar van vorig jaar (2014) werd duidelijk dat de lage omzetten en dito rendementen in 2013 een flinke rem op de investeringen hadden gezet. De effecten hiervan zijn absoluut nog geen voorbijganger: met de rubriek 'machines en gereedschappen' als enige –positieve- uitzondering, komt het investeringsgedrag gedurende het jaar 2014 nagenoeg overeen met dat van 2013. En de verwachtingen voor 2015 zijn niet beter.

Betalingsproblematiek nog steeds groot knelpunt; overheden vormen geen uitzondering

Betalingsproblematiek speelt in de sector nog steeds in hoge mate. Weliswaar is de betalingsproblematiek in 2015 iets verminderd ten opzichte van 2014, maar het niveau blijft onacceptabel hoog. Te laat betalen vormt (niet vreemd) vaker een probleem dan gedeeltelijk of geheel niet betalen, maar dat laatste heeft natuurlijk een veel grotere impact op de bedrijfsvoering.

Maar liefst 20% van de bedrijven die overheden als opdrachtgever hebben, ervaren het 'oprekken van het offertetraject' (wat leidt tot uitgestelde betaling) alsook te late betaling door overheidsinstanties als een groot probleem.

Het slechts gedeeltelijk of geheel niet betalen door overheden is van 2014 op 2015 als groot probleem iets afgenomen, maar is en blijft natuurlijk gedrag wat zeker van een overheid niet te verwachten is.

1.2 Analyse

Meting voorjaar 2013 een somber beeld in retrospectief

De eerste meting van de Monitor MKB Bouw&Infra die in 2013 werd gepubliceerd toonde het beeld van een sector in crisistijd. Ook wees veel erop dat 2013 nog niet de zo noodzakelijke ommekeer zou gaan brengen. Belangrijke bevindingen waren dat het aantal nieuwe bedrijfsoprichtingen stokten, er amper nieuw personeel werd aangetrokken en vertrekkend personeel dat in 80% van de gevallen deed op basis van gedwongen ontslag. Verder werd geconstateerd dat de druk op de prijzen was toegenomen en dat er tegenover de 11% van de bedrijven die een omzetplus verwachtten, er 45% stond die een (verdere) daling verwachtten.

Alles bijeengenomen leidde dit tot de volgende conclusie: 'Al met al toont zich een sector waarbij het water aan de lippen staat, waarvoor de rek eruit is en waar, als de marktomstandigheden niet verbeteren, in de zeer nabije toekomst nog veel klappen zullen vallen'.

Meting voorjaar 2014: de kentering ten goede komt in zicht?

De meting van 2014 bevestigde de conclusie van de meting in 2013 'dat het jaar 2013 nog niet de zo noodzakelijke ommekeer zou gaan brengen'. In 2013 werd door nog minder bedrijven personeel aangetrokken dan in 2012. In 2013 vertrok een nog groter deel van de uittrekkers' op basis van gedwongen ontslag. De werkvoorraad nam af, evenals de inleen van flexwerkers. Omzet en rendement daalden, wat ook tot uitdrukking kwam in een uiterst geringe animo tot investeren.

Naast deze sombere signalen over 2013 is echter een aantal positieve bevindingen te plaatsen die hopelijk duiden op een kentering ten goede. Daarbij zijn te noemen:

- Het gegeven dat de bouwondernemers in het voorjaar van 2014 een stuk optimistischer in hun verwachtingen over de ontwikkeling van de werkvoorraad blijken te zijn, dan in het voorjaar van 2013 het geval was;
- Voor 2014 verwachten de bedrijven per saldo een minder ongunstige omzetontwikkeling dan welke zich in 2013 voordeed. Krap de helft verwacht een consolidatie en het aantal bedrijven dat een omzettoename verwacht ligt 50% boven het aantal dat van een (verdere) daling uitgaat;
- Net als bij de omzet, zijn de bedrijven wat de (verwachte) ontwikkeling van het bedrijfsresultaat betreft voor 2014 wat positiever dan de realisaties over de afgelopen jaren aangeven.

Al met al mag uit deze signalen, en ook uit de signalen vanuit de bredere maatschappelijke en economische omgeving, de hoop worden geput dat in 2014 het dieptepunt van de sector is bereikt en in dat jaar mogelijk zelfs voorzichtig aan de klim uit het dal wordt begonnen.

Meting voorjaar 2015: de voortekenen van 2014 worden deels realiteit

De meting van het vorige voorjaar leidde tot de conclusie dat voor de sector als totaal in 2013 wellicht het dieptepunt was bereikt en tot de verwachting dat in 2014 (dus) mogelijk de weg omhoog zou worden ingeslagen. Op een aantal punten is deze verwachting bewaarheid geworden:

- Er is evenwicht ontstaan tussen het percentage bedrijven dat personeel zag vertrekken en het gedeelte dat nieuw personeel heeft aangetrokken;

- Het gedeelte van het vertrokken personeel dat dit deed op basis van vrijwilligheid is van 2013 op 2014 toegenomen van 15% naar 45%;
- Het aandeel bedrijven met vacatures is (verder) toegenomen, evenals het percentage bedrijven dat personeel inhuurde of inleende;
- De werkvoorraad is sterk verbeterd;
- Ook de omzetontwikkeling in 2014 steekt sterk positief af tegenover die in 2012 en 2013;
- Dat geldt ook voor (de tevredenheid over) het bedrijfsresultaat over 2014.

Niettemin staan nog lang niet alle signalen op groen, waarbij op te merken valt dat:

- De sector in een diep dal zat: verbeteringen ten opzichte van de slechtste situatie betekenen zeker niet 'dat alles nu weer op orde is';
- De werkgelegenheidssituatie een evenwichtspunt lijkt te hebben bereikt, maar nog lang niet terug is op voormalige niveaus;
- De verwachte ontwikkeling van de werkvoorraad niet onverdeeld gunstig uitvalt;
- De prijsdruk in het afgelopen jaar eerder nog is toegenomen dan is afgenomen;
- De investeringen nog ver achterlopen bij de omzet- en resultaatontwikkeling;
- Het al lang slepende probleem van slecht betalingsgedrag van opdrachtgevers zeker nog niet uit de wereld is;
- Er vanuit de nieuwe wet- en regelgeving problemen worden verwacht op het gebied van 'loondoorbetaling in het tweede ziektejaar' en de 'transitievergoeding' bij ontslag. Een en ander zet een rem op het aannemen van (extra) personeel.

Al met al tekent zich het beeld af van een sector die zich uit een diep dal aan het worstelen is. Dit met als kanttekening dat de wonden diep waren en de littekens niet zomaar zijn verdwenen. Ook duurt een aantal 'oude' problemen nog steeds voort, en doemen er nieuwe op.

2 De onderzoeksresultaten

2.1 Percentage werkenden op de bouwplaats en hun functie

Zeventig procent van degenen die in de sector werkzaam zijn, werkt overwegend op de bouwplaats. Daarvan heeft twee derde deel een (overwegend) uitvoerende functie. Een op de vijf is (overwegend) leidinggevend en de overige werkenden hebben een ondersteunende of nog andere functie (zie tabel 1).

In een jaar tijd is er bij de GA-bedrijven een flinke verschuiving opgetreden in de verhouding tussen degenen die overwegend *uitvoerend* op de bouwplaats werken, en degenen die overwegend *leidinggevend* op de bouwplaats werken.

Tabel 1 Percentage werkzame personen dat (overwegend) op de bouwplaats werkt; inclusief de ondernemer

Omschrijving	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
<i>In procenten van het aantal werkzame personen</i>												
Werkt overwegend op de bouwplaats	71	69	69	74	74	69	86	74	74	76	71	70
Werkt overwegend <i>niet</i> op de bouwplaats	29	31	31	26	26	31	14	26	26	24	29	30
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>In procenten van degenen die (overwegend) op de bouwplaats werken</i>												
Functie van degenen die (overwegend) op de bouwplaats werken												
Leidinggevend	22	14	21	19	15	20	12	17	23	18	15	22
Uitvoerend	74	74	68	71	74	60	82	79	71	76	75	67
Ondersteunend	3	10	9	7	11	17	6	4	6	5	9	10
Anders	2	2	2	3	0	3	0	0	0	1	1	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

2.2 Aantrekken van nieuw personeel

Sectorbreed heeft 10% van de bedrijven in de periode januari 2014 – januari 2015 nieuw personeel aangenomen. Bij de B&U- en GWW-bedrijven is er sprake van een toename ten opzichte van 2013, maar het niveau van 2012 wordt bij lange na nog niet gehaald. Bij de GA-bedrijven lag het percentage bedrijven dat in 2014 nieuw personeel aannam op (nagenoeg) gelijk niveau als in 2012 en 2013 (zie tabel 2).

Tabel 2 Percentage bedrijven dat in de periode januari 2012 en januari 2013, januari 2013 en januari 2014, respectievelijk januari 2014 en januari 2015 nieuw personeel heeft aangetrokken

Heeft nieuw personeel aangetrokken	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Ja	16	7	9	33	16	22	7	7	6	15	8	10
Nee	84	93	11	67	84	78	93	93	94	85	92	90
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Meer dan in 2013 het geval was werd het nieuw aangenomen personeel aangesteld in een functie 'niet werkend op de bouwplaats'. Juist minder dan het jaar daarvoor gebeurde, kreeg het in 2014 aangenomen personeel een ondersteunende functie op de bouwplaats. Het aandeel aangenomen 'uitvoerenden op de bouwplaats' ligt in 2014 een fractie hoger dan in 2013, maar haalt –met uitzondering van de GA-bedrijven– nog bij lange na niet het niveau van 2012 (zie tabel 3).

Tabel 3 Functie waarin het nieuw aangetrokken personeel is aangesteld

Functie	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015
<i>In procenten van het aantal aangetrokken personeelsleden</i>												
Niet werkend op de bouwplaats	10	20	24	25	9	20	3	3	3	17	13	19
Leidinggevend op de bouwplaats	1	7	6	11	5	10	3	13	13	5	8	8
Uitvoerend op de bouwplaats	88	53	57	58	77	55	73	34	73	73	55	59
Ondersteunend op de bouwplaats	0	14	8	4	7	15	21	42	9	4	19	10
Andere functie	1	6	5	2	2	0	0	8	2	1	5	4
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

2.3 Vertrek van personeel

Bij 10% van de bedrijven heeft gedurende 2014 personeel het bedrijf verlaten (hetzelfde percentage als het aandeel bedrijven dat personeel heeft aangenomen). Het percentage bedrijven met vertrekkend personeel ligt daarmee beduidend lager dan in 2012 en 2013 het geval was (zie tabel 4).

Tabel 4 Percentage bedrijven waarbij in de periode januari 2012 en januari 2013, januari 2013 en januari 2014, respectievelijk januari 2014 en januari 2015 personeel het bedrijf heeft verlaten

Personeel heeft het bedrijf verlaten	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Ja	21	12	10	28	29	23	12	16	7	19	15	10
Nee	79	88	90	72	71	77	88	84	93	81	84	90
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Het in 2014 vertrokken personeel bestond voor een nagenoeg gelijk deel als in 2013 uit uitvoerenden op de bouwplaats en juist voor een groter deel uit personen die niet, of leidinggevend op de bouwplaats werken en voor een groter deel dan in 2012 en 2013 het geval was uit personen die niet op de bouwplaats werken (zie tabel 5). Dit verklaart mogelijk (deels) de relatief grote instroom van dit type personeel zoals bleek uit tabel 4. Hoewel het verband minder sterk is, geldt iets soortgelijks waarschijnlijk ook voor het (kleinere) aandeel werkenden met een ondersteunende rol op de bouwplaats.

Tabel 5 Functie waarin het vertrokken personeel was aangesteld

Functie	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015
<i>In procenten van het aantal vertrokken personeelsleden</i>												
Niet werkend op de bouwplaats	4	11	12	7	3	17	2	2	9	4	8	13
Leidinggevend op de bouwplaats	2	6	10	5	5	9	1	5	7	2	6	9
Uitvoerend op de bouwplaats	76	61	73	77	82	67	94	91	83	80	71	73
Ondersteunend op de bouwplaats	12	20	3	4	10	7	3	2	0	9	14	4
Andere functie	6	2	2	7	0	0	0	0	1	5	1	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Van het in 2013 vertrokken personeel deed 85% dit op basis van ontslag. In 2014 nam het aandeel ontslagen in de uitstroom fors af, maar bedroeg nog altijd 55% van het totaal (zie tabel 6).

Tabel 6 Verdeling van het vertrokken personeel over vertrek uit eigen beweging en ontslag

Uit eigen beweging vertrokken?	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015
<i>In procenten van het aantal vertrokken personeelsleden</i>												
Ja	21	11	47	28	39	47	12	15	36	19	15	45
Nee	79	89	53	72	61	53	88	85	64	81	85	55
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Net als dat in 2013 en 2014 het geval was, verwacht het overgrote deel van de bedrijven dat de personele bezetting in 2015 qua aantal niet zal veranderen. Wel laat tabel 7 zien dat er weer meer bedrijven dan in 2013 en 2014 zijn, die verwachten dat het aantal werkenden bij hen zal toenemen. Het percentage bedrijven dat in het voorjaar van 2015 een of meer vacatures had ligt ook op een hoger niveau dan in 2013 en 2014 het geval was: 6% tegen 4% in 2014 en 3% in 2013 (zie tabel 8).

Tabel 7 Verwachte ontwikkeling van het aantal personen dat in het bedrijf werkt

Het aantal werkzame personen zal:	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2012-2013	2013-2014	2014-2015
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Toenemen	4	8	6	1	8	13	2	9	20	3	9	11
Gelijk blijven	86	89	88	86	80	77	93	84	75	88	86	83
Afnemen	10	3	2	11	6	9	4	6	3	8	4	3
Weet niet/wil niet zeggen	0	0	4	2	6	1	1	1	2	1	1	3
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Tabel 8 Vacatures

Heeft vacatures:	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Ja	0	3	5	5	7	11	9	4	5	3	4	6
Nee	100	97	95	95	93	89	91	96	95	97	96	94
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	0

Bron: Panteia/EIM, 2015.

2.4 Inleen van personeel

In 2014 is door een hoger percentage bedrijven personeel ingeleend/ingehuurd dan in 2013 het geval was: door 70% van de bedrijven in 2014, tegen 58% in 2013.

Daarmee ligt het percentage bedrijven met inleen/inhuur weer nagenoeg op het niveau van 2012. Tabel 9 laat zien dat uitzendkrachten, als vorm van flexibele arbeid, in 2013 iets aan populariteit wonnen. De herkomst van de inleen/inhuur is van 2013 op 2014 niet noemenswaard veranderd.

Tabel 9 Inleen en inhuur van personeel

Omschrijving	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
<i>Heeft personeel ingeleend of ingehuurd</i>												
Ja	79	57	69	72	59	76	53	59	69	72	58	70
Nee	21	43	31	28	41	24	47	41	31	28	42	30
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Aard van het ingeleende en ingehuurde personeel</i>	<i>In procenten van de bedrijven met inleen/inhuur (meerdere antwoorden mogelijk)</i>											
Inleen van collega-bedrijven	33	26	24	40	40	32	33	35	53	34	30	33
Uitzendkrachten	11	26	22	40	33	33	18	34	35	15	29	27
ZZP-ers	84	92	89	82	86	84	84	77	87	84	87	88
Personeel via een payroll constructie	8	5	9	5	8	10	2	17	9	6	9	9

Bron: Panteia/EIM, 2015.

2.5 Werkvoorraad

Tabel 10 laat zien dat de werkvoorraad in het voorjaar van 2015 beduidend groter was dan in dezelfde periode in 2014. Tussen de drie onderscheiden bedrijfsclusters zijn de verschillen echter groot. De B&U- en sloopbedrijven maakten de gunstigste ontwikkeling door, gevolgd door de GA-bedrijven. Bij de GWW-bedrijven is er sprake van een 'beweging naar het midden': zowel het aandeel bedrijven met een werkvoorraad van minder dan 10 weken nam af, alsook het percentage met een werkvoorraad van 20 of meer weken. Een en ander kwam geheel 'ten goede' van het gedeelte GWW-bedrijven met een werkvoorraad van 10 t/m 19 weken.

De verandering in het oordeel dat de bedrijven over de werkvoorraad hadden (tabel 11), ligt in lijn met de ontwikkeling daarvan (tabel 10). Ook hier zien we dezelfde verschillen tussen de bedrijfsclusters optreden.

Tabel 10 Aantal weken werkvoorraad in het voorjaar van 2013, 2014, respectievelijk 2015, uitgaande van de personeelsbezetting op dat moment

Aantal weken werkvoorraad in portefeuille	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Minder dan 10	26	52	29	24	49	42	31	41	34	28	48	31
10 t/m 19	46	31	32	35	21	40	32	30	28	41	30	32
20 of meer weken	26	16	39	36	28	17	34	27	34	29	20	35
Weet niet/w.n.z.	2	1	0	5	2	1	3	2	4	2	2	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Tabel 11 Beoordeling van de werkvoorraad in het voorjaar van 2013, 2014, respectievelijk 2015

Beoordeelt de werkvoorraad als:	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015	Voor-jaar 2013	Voor-jaar 2014	Voor-jaar 2015
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Heel goed	14	16	30	8	19	13	16	11	22	14	15	26
Tamelijk goed	33	32	40	41	23	42	29	39	53	33	33	44
Goed noch slecht	32	29	18	22	19	13	23	23	21	28	26	19
Tamelijk slecht	12	14	7	14	16	22	19	17	3	14	15	7
Heel slecht	9	15	5	15	23	10	13	10	1	11	11	4
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Iets meer dan de helft van de bedrijven verwacht dat in de loop van 2015 de werkvoorraad ongeveer op het niveau van het voorjaar van 2015 zal blijven. De GA-bedrijven zijn op dit punt het meest optimistisch en de GWW-bedrijven het minst (zie tabel 12).

Tabel 12 Verwachting van de ontwikkeling van de werkvoorraad in de loop van het jaar

De werk- voorraad zal:	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	Voor- jaar 2013	Voor- jaar 2014	Voor- jaar 2015	Voo- rjaar 2013	Voor- jaar 2014	Voor- jaar 2015	Voor- jaar 2013	Voo- rjaar 2014	Voor- jaar 2015	Voor- jaar 2013	Voor- jaar 2014	Voor- jaar 2015
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Sterk verbeteren	2	12	2	1	3	5	1	2	8	1	8	4
Iets verbeteren	33	31	26	9	32	19	9	32	32	24	31	27
Ongeveer gelijk blijven	40	47	58	59	40	53	49	49	45	44	47	54
Iets verslechteren	15	2	10	16	8	20	30	5	7	20	3	10
Sterk verslechteren	4	4	3	7	8	0	6	5	1	5	5	2
Weet niet/w.n.z.	6	4	1	8	9	3	5	7	7	6	6	3
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

2.6 Ontwikkeling van druk op de prijzen

De ontwikkeling van de druk op de prijzen blijft zorgen baren. In de voorgaande jaren was er al sprake van forse prijsdruk en van het voorjaar van 2014 op dat van 2015 ervaart een kwart van de bedrijven een (voortgaande) druk op de prijzen (zie tabel 13).

Tabel 13 Ontwikkeling van de druk op de prijzen tussen het najaar van 2014 en het voorjaar van 2015

De druk op de prijzen is:	Cluster			
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>				
Sterk toegenomen	4	17	14	8
Iets toegenomen	16	18	19	17
Ongeveer gelijk gebleven	76	60	56	69
Iets afgenomen	4	5	10	6
Sterk afgenomen	0	0	1	0
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

2.7 Omzetontwikkeling

22% van de bedrijven zag in 2014 de omzet (verder) dalen. Dat is ruwweg de helft van de percentages in de voorgaande twee jaar. Het aandeel bedrijven met gelijkblijvende omzet beweegt zich constant rond de 35%. De vermindering van het aandeel bedrijven met een omzetvermindering komt dan ook geheel ten goede aan het percentage bedrijven dat in 2014 een hogere omzet realiseerde dan in 2013. De inhoud van tabel 17 overziend, is op te maken dat de B&U- en sloopbedrijven per saldo de gunstigste omzetontwikkeling doormaakten.

Tabel 14 Omzetontwikkeling in 2012 ten opzichte van 2011, 2013 ten opzichte van 2012 en 2014 ten opzichte van 2013

Omzetontwikkeling	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2011-2012	2012-2013	2013-2014
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Totaal toename	20	22	47	29	37	39	19	22	35	20	23	43
Toename met onbekend percentage	2	5	17	2	6	7	2	7	7	1	5	13
Toename > 50%	0	3	0	2	0	1	7	1	0	3	3	0
Toename 26 t/m 50%	3	4	9	0	0	3	0	3	3	2	4	7
Toename 16 t/m 25%	2	3	7	1	4	1	0	2	4	1	2	6
Toename 6 t/m 15%	10	7	11	22	22	13	10	5	15	12	7	12
Toename 1 t/m 5%	3	0	3	2	5	14	0	4	6	1	2	5
(ongeveer) gelijk gebleven	34	38	31	34	23	32	32	38	45	33	37	35
Afname 1 t/m 5%	0	1	1	2	9	1	4	4	2	2	3	1
Afname 6 t/m 15%	14	7	3	15	10	8	12	5	6	13	6	5
Afname 16 t/m 25%	7	7	10	14	4	7	10	14	5	9	9	8
Afname 26 t/m 50%	10	6	3	3	10	8	9	8	2	9	7	3
Afname > 50%	1	12	3	0	0	4	1	4	1	1	9	3
Afname met onbekend percentage	14	7	2	3	7	1	13	5	4	13	6	2
Totaal afname	46	40	22	37	40	29	49	40	20	47	40	22
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Voor 2015 verwachten de bedrijven per saldo een nog iets positievere omzetontwikkeling dan welke zich in 2014 voordeed. Het percentage bedrijven dat een omzetplus verwacht is weliswaar gelijk aan de realisatie van vorig jaar, maar het aandeel bedrijven dat voor 2015 een omzet op het niveau van 2014 verwacht ligt hoger. Ook qua omzetverwachting steken de GWW-bedrijven negatief af bij de andere twee bedrijfstypen (zie tabel 15).

Tabel 15 Verwachte omzetontwikkeling 2015 ten opzichte van 2014

De druk op de prijzen is:	Cluster			
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>				
Totaal toename	43	28	48	43
Toename met onbekend percentage	5	1	4	4
Toename > 50%	4	0	1	4
Toename 26 t/m 50%	2	5	7	5
Toename 16 t/m 25%	7	7	9	5
Toename 6 t/m 15%	19	4	16	17
Toename 1 t/m 5%	6	11	11	8
(ongeveer) gelijk blijven	45	47	48	46
Afname 1 t/m 5%	0	7	0	1
Afname 6 t/m 15%	6	7	1	4
Afname 16 t/m 25%	2	5	2	3
Afname 26 t/m 50%	4	5	0	2
Afname > 50%	0	0	1	1
Afname met onbekend percentage	0	1	0	0
Totaal afname	12	25	4	11
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

2.8 Bedrijfsresultaat

Nadat de bedrijfsresultaten in de sector van 2012 op 2013 (verder) waren teruggelopen, lag het aandeel bedrijven met winst iets boven het niveau van 2012 en ruim boven dat van 2013. De B&U- en sloopbedrijven maakten de meest positieve ontwikkeling door, op afstand gevolgd door de GWW-bedrijven. Bij de GA-bedrijven veranderde in 2014 op dit punt weinig ten opzichte van 2013 (zie tabel 16).

Tabel 16 Bedrijfsresultaat over 2012, 2013 en 2014

Bedrijfsresultaat	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Winst	63	57	75	67	61	69	71	52	55	65	56	69
Rond de nul	30	28	11	21	20	18	15	22	23	25	25	15
Verlies	7	14	7	10	11	7	6	20	17	7	16	10
Weet niet	0	1	7	1	8	6	5	4	3	2	2	6
Wil niet zeggen	0	0	0	1	0	0	3	2	2	1	1	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Het percentage ondernemers dat (zeer) tevreden is met het bedrijfsresultaat nam van 2013 op 2014 toe, van 62% naar 79%. Deze positieve ontwikkeling komt voor het grootste deel voor rekening van de B&U- en sloopbedrijven (zie tabel 17).

Tabel 17 Tevredenheid over het bedrijfsresultaat over 2012, 2013 en 2014

Over het bedrijfsresultaat is de ondernemer:	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Zeer tevreden	17	14	23	10	9	13	8	12	8	13	13	18
Tamelijk tevreden	47	50	58	54	50	53	62	47	68	52	49	61
Tamelijk ontevreden	23	12	10	19	26	19	14	24	14	20	17	12
Zeer ontevreden	12	21	5	17	7	14	12	17	8	13	19	6
Weet niet/wil niet zeggen	1	3	4	0	8	1	4	0	2	2	2	3
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

De tabellen 18 en 19 schetsen de ontwikkeling van het bedrijfsresultaat in de jaren 2012, 2013 en 2014 (telkens ten opzichte van het voorgaande jaar) en de verwachting voor 2015. Na de positieve ontwikkeling in 2014 verwacht ongeveer een derde van de sector over 2015 een verdere toename van het bedrijfsresultaat. Met de helft van de bedrijven die over 2015 een hoger resultaat verwachten gaan de GA-bedrijven aan kop en lijken –waar zij in 2014 bij de andere achterbleven- een inhaalslag te gaan maken.

Tabel 18 Ontwikkeling van het bedrijfsresultaat over 2012 ten opzichte van 2011, over 2013 ten opzichte van 2012 en over 2014 ten opzichte van 2013

Het bedrijfsresultaat is:	Cluster											
	B&U en sloopbedrijven			GWW			GA			Totaal		
	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2011-2012	2012-2013	2013-2014
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>												
Toegenomen	19	26	44	9	35	46	19	24	35	18	26	42
Gelijk gebleven	34	42	40	50	33	30	39	37	49	37	40	41
Afgenomen	40	31	13	39	23	23	42	36	15	41	32	15
Weet niet/wil niet zeggen	7	1	3	2	9	1	0	3	1	4	2	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Tabel 19 Verwachte ontwikkeling van het bedrijfsresultaat over 2015 ten opzichte van 2014

Het bedrijfsresultaat zal:	Cluster			
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>				
Toenemen	29	26	50	34
(ongeveer) gelijk blijven	59	48	42	54
Afnemen	7	23	5	8
Weet niet/wil niet zeggen	5	3	3	4
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

2.9 Investerings

Investerings in 2013 en 2014

In de tabellen 20 t/m 24 komt het investeringsgedrag van de sector over de jaren 2013 en 2014 tot uitdrukking. Duidelijk is dat de lage omzetten en dito rendementen in 2013 een flinke rem op de investeringen hebben gezet. Het meest extreme voorbeeld hiervoor is te vinden in de huisvesting: maar liefst 96% van de bedrijven heeft hierin in 2013 geheel *niet* geïnvesteerd.

Met de rubriek 'machines en gereedschappen' als enige duidelijke –positieve– uitzondering, komt het investeringsgedrag gedurende het jaar 2014 nagenoeg overeen met dat van 2013.

Tabel 20 Bedrag dat in 2013 en 2014 geïnvesteerd is in machines en gereedschappen

	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
<i>Bedrag x € 1.000</i>								
	<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>							
0	45	32	52	35	39	44	44	35
Minder dan 5	30	35	3	13	36	36	30	34
5 tot 10	8	13	5	7	12	10	9	12
10 tot 20	7	6	12	13	6	4	7	6
Meer dan 20	7	12	25	30	6	6	8	12
Wil niet zeggen	3	2	3	2	1	0	2	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Tabel 21 Bedrag dat in 2013 en 2014 geïnvesteerd is in ICT-toepassingen

	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
<i>Bedrag x € 1.000</i>								
	<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>							
0	82	81	66	73	80	83	80	81
Minder dan 5	14	13	26	13	15	13	15	13
5 tot 10	22	2	2	8	3	2	2	2
10 tot 20	1	2	2	2	1	1	1	2
Meer dan 20	1	2	3	4	1	1	2	2
Wil niet zeggen	0	0	1	0	0	0	0	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Tabel 22 Bedrag dat in 2013 en 2014 geïnvesteerd is in huisvesting

Cluster								
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
Bedrag x € 1.000	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>								
0	98	92	88	91	94	94	96	92
Minder dan 5	1	0	4	1	2	2	1	1
5 tot 10	0	1	2	2	1	1	1	1
10 tot 20	0	0	0	4	3	2	1	1
Meer dan 20	1	7	6	2	0	1	1	5
Wil niet zeggen	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Tabel 23 Bedrag dat in 2013 en 2014 geïnvesteerd is in opleidingen

Cluster								
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
Bedrag x € 1.000	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>								
0	78	84	49	53	81	83	77	81
Minder dan 5	16	9	35	30	14	15	18	13
5 tot 10	3	4	6	8	4	2	3	3
10 tot 20	1	1	2	4	1	0	1	1
Meer dan 20	2	1	5	4	0	0	1	1
Wil niet zeggen	0	1	3	1	0	0	0	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Tabel 24 Bedrag dat in 2013 en 2014 geïnvesteerd is in andere zaken

	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Bedrag x € 1.000								
	<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>							
0	83	92	91	80	90	82	85	89
Minder dan 5	4	2	0	1	1	5	3	2
5 tot 10	1	0	0	1	4	1	2	1
10 tot 20	2	1	2	1	2	6	2	2
Meer dan 20	10	5	6	17	3	6	8	6
Wil niet zeggen	0	0	1	0	0	0	0	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

Investerings in 2015

56% van de bedrijven in de sector heeft in 2015 geïnvesteerd of is met zekerheid van plan om dit nog te gaan doen. Circa 40% zal in 2015 geheel geen investeringsuitgaven doen en 5% is hier nog onzeker over (zie tabel 25¹). De tabellen 29 t/m 33 gaan in detail in op het investeringsgedrag in 2015. Het meest frequent wordt nog geïnvesteerd in machines en gereedschappen. Alle andere investeringscategorieën scoren laag.

Tabel 25 Investerings in 2015 in algemene zin

	Cluster			
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
Heeft in 2015 geïnvesteerd of is van plan om dat later in 2015 nog te doen				
	<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>			
Ja	59	54	47	56
Misschien	2	15	10	5
Nee	33	24	39	34
Weet niet	6	7	4	5
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

¹ De vergelijkbare percentages voor 2014 bedroegen: 44% 'ja', 10% 'misschien' en 46% 'nee'.

Tabel 26 Investerings in 2015 in machines en gereedschappen

<i>Cluster</i>				
<i>Heeft in 2015 geïnvesteerd in machines en gereedschappen of is van plan om dat later in 2015 nog te doen</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>				
Ja	38	64	42	41
Nee	62	36	58	59
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Tabel 27 Investerings in 2015 in ICT-toepassingen zoals computers en 3D

<i>Cluster</i>				
<i>Heeft in 2015 geïnvesteerd in ICT-toepassingen of is van plan om dat later in 2015 nog te doen</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>				
Ja	14	13	8	12
Nee	86	87	12	88
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Tabel 28 Investerings in 2015 in huisvesting

<i>Cluster</i>				
<i>Heeft in 2014 geïnvesteerd in huisvesting of is van plan om dat later in 2014 nog te doen</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
<i>In procenten van het aantal bedrijven</i>				
Ja	12	3	7	10
Nee	88	97	93	90
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Tabel 29 Investerings in 2015 in opleiding

Cluster				
Heeft in 2015 geïnvesteerd in opleiding of is van plan om dat later in 2015 nog te doen	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
In procenten van het aantal bedrijven				
Ja	11	28	7	11
Nee	89	72	93	89
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Tabel 30 Investerings in 2015 in ander zaken

Cluster				
Heeft in 2015 geïnvesteerd in andere zaken of is van plan om dat later in 2015 nog te doen	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
In procenten van het aantal bedrijven				
Ja	20	17	17	19
Nee	80	83	83	81
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

2.10 Betalingsproblematiek

Tabel 31 schetst de betalingsproblematiek waarmee het MKB in de Bouw&Infra te maken heeft.

De tabel laat zich als volgt lezen. In de eerste twee kolommen met uitkomsten staan de resultaten die op basis van de reacties van *alle* bedrijven in de sector zijn gegeven. Hier wordt ook meteen duidelijk dat lang niet alle bedrijven alle onderscheiden klantengroepen bedienen. Het sterkst geldt dit voor 'overheden' (gemeenten en hoger), die bij 85% van de bedrijven (zowel 2014 als 2015) niet tot hun opdrachtgevers behoren.

Om de interpretatie van de uitkomsten te vergemakkelijken zijn de laatste twee kolommen toegevoegd. Deze laten feitelijk dezelfde resultaten zien, maar dan voor zover zij betrekking hebben op de 'relevante bedrijven', c.q. de bedrijven die de klantengroep waarop de vraagstelling betrekking heeft als opdrachtgever hebben.

De vraag over het oprekken van het offertetraject door overheden is in 2014 niet gesteld, wat tot uitdrukking komt in de scores 'n.b.' (niet beschikbaar).

In grote lijnen leidt tabel 31 tot de volgende conclusies:

- Betalingsproblematiek speelt in de sector zowel in 2014 als in 2015 in hoge mate;
- Te laat betalen vormt (niet vreemd) vaker een probleem dan gedeeltelijk of geheel niet betalen, maar dat laatste heeft natuurlijk een veel grotere impact op de bedrijfsvoering;
- Globaal is de betalingsproblematiek in 2015 iets verminderd ten opzichte van 2014, maar het niveau blijft onacceptabel hoog;
- Maar liefst 20% van de bedrijven die overheden als opdrachtgever hebben, ervaren het 'oprekken van het offertetraject' (wat leidt tot uitgestelde betaling) alsook te late betaling door overheidsinstanties als een groot probleem;
- Het slechts gedeeltelijk of geheel niet betalen door overheden is van 2014 op 2015 als groot probleem iets afgenomen, maar is en blijft natuurlijk gedrag wat zeker van een overheid niet te verwachten is.

Tabel 31 Mate waarin betalingsgedrag als een probleem wordt ervaren

Omschrijving	2014		2015	
	In procenten van alle bedrijven		In procenten van de bedrijven die deze klantengroep bedient	
Te late betaling door hoofdaanemers				
Geen probleem	25	27	43	47
Een klein probleem	15	13	25	22
Een groot probleem	19	18	32	31
Bedient deze klantengroep niet	41	42	0	0
Vertraging in de betaling door overheidsinstanties die het offertetraject oprekken				
Geen probleem	n.b.	9	n.b.	60
Een klein probleem	n.b.	3	n.b.	20
Een groot probleem	n.b.	3	n.b.	20
Bedient deze klantengroep niet	n.b.	85	n.b.	0
Te late betaling door overheidsinstanties				
Geen probleem	8	9	47	60
Een klein probleem	4	3	24	20
Een groot probleem	4	3	24	20
Bedient deze klantengroep niet	85	85	0	0
Weet niet/wil niet zeggen	1	0	5	0
Te late betaling door particuliere opdrachtgevers				
Geen probleem	52	57	70	79
Een klein probleem	13	11	17	15
Een groot probleem	10	4	13	6
Bedient deze klantengroep niet	25	28	0	0
Geheel of gedeeltelijk niet betalen door hoofdaanemers				
Geen probleem	40	39	68	67
Een klein probleem	8	11	13	19
Een groot probleem	10	8	17	14
Bedient deze klantengroep niet	41	42	0	0
Weet niet/wil niet zeggen	1	0	2	0
Geheel of gedeeltelijk niet betalen door overheidsinstanties				
Geen probleem	10	12	67	80
Een klein probleem	1	1	7	7
Een groot probleem	3	2	20	13
Bedient deze klantengroep niet	85	85	0	0
Weet niet/wil niet zeggen	1	0	6	0
Geheel of gedeeltelijk niet betalen door particuliere opdrachtgevers				
Geen probleem	60	60	80	83
Een klein probleem	12	8	16	11
Een groot probleem	2	4	3	6
Bedient deze klantengroep niet	25	28	0	0
Weet niet/wil niet zeggen	1	0	1	0

Bron: Panteia/EIM, 2015.

2.11 Loondoorbetaling in het tweede ziektejaar en transitievergoeding bij ontslag

Loondoorbetaling in het tweede ziektejaar

In het najaar van 2013 sloot de politiek een akkoord met als onderdeel de toezegging om de loonbetalingsplicht van werkgevers te onderzoeken. Voor de bouw blijken de gevolgen van loondoorbetaling in het tweede ziektejaar hard aan te komen.

Uit het onderhavige onderzoek blijkt dat voor 5% van de ondernemingen in het MKB Bouw&Infra loondoorbetaling in het 2^e ziektejaar de belangrijkste reden is dat zij in 2015 geen of niet *meer* personeel hebben aangetrokken. Voor nog eens 19% was dat niet de belangrijkste reden, maar speelde dit wel een rol.

8% van alle MKB-bedrijven in de Bouw en Infra zien loondoorbetaling in het 2^e ziektejaar als een groot probleem (zie tabel 32), 4% als klein probleem. Deze getallen krijgen extra profiel wanneer bedacht wordt dat het onderwerp voor ongeveer 70% van deze bedrijven in het geheel niet speelt, omdat zij geen personeel in loondienst hebben en dit ook niet ambiëren.

Tabel 32 Mate waarin loondoorbetaling in het tweede ziektejaar als een probleem wordt ervaren

Omschrijving	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Loondoorbetaling door de ondernemer in het 2^e ziektejaar								
Geen probleem	n.b.	19	n.b.	37	n.b.	16	n.b.	20
Een klein probleem	n.b.	3	n.b.	7	n.b.	5	n.b.	4
Een groot probleem	n.b.	6	n.b.	13	n.b.	10	n.b.	8
Niet van toepassing	n.b.	71	n.b.	40	n.b.	68	n.b.	67
Weet niet/wil niet zeggen	n.b.	1	n.b.	3	n.b.	1	n.b.	1
Totaal		100		100		100		100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

De resultaten sluiten aan op eerder door Panteia uitgevoerd onderzoek (Prikkel en knelpunten; hoe werkgevers de loonbetalingsverplichting bij ziekte beleven):

- Uit dit onderzoek blijkt dan 45% van de werkgevers zegt dat de kosten die voortkomen uit ziekte en re-integratie niet goed te dragen zijn. *De meeste moeite op dit punt bestaat in de sector bouw;* waar het grootste percentage van de in beschouwing genomen sectoren zegt de lasten niet te zullen kunnen betalen. De verklaring hiervoor is de relatief zware tegenwind die *de bouw* in de afgelopen jaren heeft ondervonden. Ook is het financieel draagvlak vaak kleiner onder werkgevers met meer laagopgeleid personeel in loondienst. Voorts zijn ook sectoren bestaande uit relatief kleine ondernemingen extra kwetsbaar. Dit alles geldt in hoge mate voor *de bouw*.
- Ook is de bouw een sector waar de eigen invloed op het ziekteverzuim het laagst wordt ingeschat. Het is tevens de sector met het hoogste ziekteverzuim. Bouwbedrijven hebben daarom, ondanks het feit dat zij vaak kleiner zijn, toch meestal een verzuimbeleid, vanwege hun hoge ziekteverzuim.

- Acht procent van de werkgevers maakt gebruik van een verzuimbedrijf. Het zijn bedrijven die de werkgever helpen bij het registreren en afhandelen van ziekteverzuim. Deze bedrijven worden met name ingeschakeld door transportbedrijven, industriële bedrijven *en de bouw*.

Op de stelling 'wij zijn vanwege de loondoorbetaling voorzichtiger geworden met het aannemen van werknemers' scoort de bouw met 45% van de ondernemingen het hoogst van alle onderscheiden sectoren. Dat geldt ook voor de mate waarin de loondoorbetalingsverplichting als een knelpunt wordt ervaren.

Transitievergoeding bij ontslag

Per 1 juli 2015 wordt de nu nog bij ontslag gehanteerde kantonrechttersformule afgeschaft. Daarvoor in de plaats komt de regel dat elke werknemer die na twee jaar dienstverband of meer geconfronteerd wordt met ontslag, recht heeft op een zogenoemde transitievergoeding. Aan de ondernemers in het MKB Bouw & Infra is de vraag voorgelegd in hoeverre zij de aankomende invoering van de transitievergoeding als een probleem ervaren. Uit tabel 33 blijkt, dat een op de 12 ondernemers in de sector de aankomende transitievergoeding bij ontslag als een groot probleem ziet. Hierbij moet bedacht worden dat deze 8% geldt over *alle* bedrijven, inclusief de circa 70% bedrijven die geen personeel in loondienst hebben. Dit doorrekenend voor de bedrijven die personeel hebben; heeft ruim een derde van de bedrijven problemen met de nieuwe regeling.

Tabel 33 Mate waarin de aankomende transitievergoeding bij ontslag als een probleem wordt ervaren

Omschrijving	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven				Totaal			
	GWW		GA		GWW		GA	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
De aankomende transitievergoeding bij ontslag								
Geen probleem	n.b.	15	n.b.	33	n.b.	16	n.b.	18
Een klein probleem	n.b.	2	n.b.	7	n.b.	5	n.b.	4
Een groot probleem	n.b.	8	n.b.	8	n.b.	8	n.b.	8
Niet van toepassing	n.b.	71	n.b.	48	n.b.	70	n.b.	68
Weet niet/wil niet zeggen	n.b.	4	n.b.	4	n.b.	1	n.b.	2
Totaal		100		100		100		100

Bron: Panteia/EIM, 2015.

3 Onderzoeksverantwoording

3.1 Doel en afbakening van de monitor

Bij monde van Aannemersfederatie Nederland (AFNL) heeft het MKB in de Nederlandse bouw- en infra aangegeven behoefte te hebben aan een monitor waarmee de ontwikkeling van kenmerken en resultaten van deze sector worden gevolgd.

Daarbij valt te denken aan het aantal en de grootte van de opdrachten, ontwikkelingen in de werkgelegenheid, investeringsgedrag en de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten. Deze kennis is nodig om tot een duidelijk beeld te komen van wat er in de sector speelt en waarop actie moet worden ondernomen.

Door ook aandacht te geven aan actuele onderwerpen en knelpunten, biedt zo'n monitor een breed beeld van facetten waarop beleidsmatig kan worden ingespeeld. Voorts biedt een dergelijke 'Monitor MKB Bouw- en Infra' informatie waarmee de sector naar buiten kan treden en op terug kan vallen bij de belangenbehartiging van de sector.

Tegen deze achtergrond heeft AFNL aan Panteia/EIM de opdracht gegeven voor het ontwikkelen van een onderzoeksinstrument dat in de kennisbehoefte van en over de sector, c.q. het deel van de bouwsector waarop de AFNL zich richt, voorziet. Dit 'domein' omvat drie clusters, die als volgt zijn benoemd en samengesteld:

- aannemers B&U Bouw en sloopbedrijven
- aannemers grond- weg en waterbouw en mechanisch straatbedrijven (GWW)
- gespecialiseerde aannemers (GA): tegelzetter, dakdekkers hellende daken (pannen), dakdekkers leien, rietdekkers, dakdekkers zinken daken, betonstaalverwerkers, metselbedrijven, kalkzandsteenlijmbedrijven, voegersbedrijven, kitbedrijven, betonboorbedrijven, steigerbouwbedrijven.

In het ontwerp van de monitor heeft nadrukkelijk het kunnen meten van ontwikkelingen en verschillen tussen de onderscheiden clusters als doel vooropgesteld. Dergelijke doelen stellen minder hoge eisen aan de onderzoeksopzet dan wanneer het doel (ook) het nauwkeurig in kaart brengen van structuurkenmerken zou zijn, zoals het aantal ondernemingen, de sectoromzet en het niveau van de werkgelegenheid.

3.2 Opzet en verloop van de eerste meting

In de maanden maart t/m mei van 2013 is een telefonische enquête uitgevoerd onder een representatieve steekproef MKB-bedrijven in de bouw en infra: de eerste meting van de monitor. De in de enquête betrokken bedrijven zijn vooraf schriftelijk benaderd met informatie over het doel en de strekking van het onderzoek.

De in het onderzoek betrokken deelsectoren verschillen qua aantal en soort bedrijven dat zij tellen sterk van elkaar. Ook is het aantal kleinere bedrijven veel groter dan het aantal grotere ondernemingen. Om toch –gegeven de steekproef- zo betrouwbaar mogelijke uitspraken te kunnen doen over de drie onderscheiden clusters en ook over de grotere bedrijven, is een 'scheve' steekproef getrokken, waarin de getalsmatig kleinere groepen meer dan evenredig vertegenwoordigd waren. Om ervoor te zorgen dat de analyse en rapportage geen vertekend beeld op zou leveren, is er in de analyse voor deze bewust gecreëerde scheefheid gecorrigeerd.

3.3 Opzet en verloop van de tweede meting

In de eerste meting is aan de respondenten gevraagd of zij in het kader van de monitor nogmaals hun medewerking zouden willen verlenen. Een groot deel gaf aan daartoe bereid te zijn. Voor dit doel stelden zij hun e-mailadres ter beschikking, waaraan medio oktober een vooraankondiging is gestuurd, bestaande uit een korte toelichting en een samenvatting van de vragenlijst. Vervolgens zijn zij telefonisch benaderd voor het afnemen van de vragenlijst. De reacties daarop, vormden de basis voor de tweede meting, die in november 2013 door de AFNL is gepubliceerd.

3.4 Opzet en verloop van de derde meting

De opzet van de derde meting spoort in hoge mate met die van de eerste meting. De vraagstelling is op een aantal punten aangepast, maar vertoont ook op veel punten overeenkomst met die van de eerste meting van 2013. Dit maakte het mogelijk om op tal van relevante onderwerpen de ontwikkelingen in de tijd te schetsen. Een deel van de responderende bedrijven heeft ook hun medewerking aan de eerste en/of de tweede meting van de Monitor gegeven.

3.5 Opzet en verloop van de vierde meting

De vierde –die van het najaar 2014- meting kwam qua opzet en uitvoering in hoge mate overeen met de tweede meting, i.c. die van het najaar van 2013.

3.6 Opzet en verloop van de vijfde –de huidige- meting

De opzet van de vijfde –de huidige- meting spoort in hoge mate met die van de eerste en de derde meting. De vraagstelling is op een aantal punten aan actuele 'hot items' aangepast, maar vertoont op de meeste onderwerpen overeenkomst met die van de eerdere voorjaarsmetingen. Dit maakte het mogelijk om op tal van relevante onderwerpen de ontwikkelingen in de tijd te schetsen.